

Motion till riksdagen 2011/12:Fö4

av Peter Rådberg m.fl. (MP)
med anledning av skr. 2011/12:19

Riksrevisionens rapport om Försvarmaktens stöd till samhället vid kriser

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör förtydliga Försvarmaktens uppgift att lämna stöd till samhället.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör följa upp Försvarmaktens arbete med planer och förberedelser för uppgiften.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör säkerställa att samverkan sker mellan Försvarmakten och det övriga samhället.

Motivering

Regeringen har lämnat skrivelse 2011/12:19 som svar på Riksrevisionens iakttagelser i granskningsrapporten Försvarmaktens stöd till samhället vid kriser (RiR 2011:15). I Riksrevisionens rapport kritiseras Försvarmakten och regeringen för att vara otydliga om försvarets roll vid kriser i det civila samhället.

Sveriges riksdag har beslutat att målen för vår säkerhet är att värna befolkningens liv och hälsa, samhällets funktionalitet samt vår förmåga att upprätthålla grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga rättigheter.

Riksdagen har även beslutat att målet för det militära försvaret ska vara att enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige och främja vår säkerhet. Detta ska ske genom att hävda Sveriges suveränitet, värna suveräna rättigheter och nationella intressen, förebygga och hantera

Fel! Okänt namn på

konflikter och krig samt skydda samhället och dess funktionalitet i form av stöd till civila myndigheter. Riksrevisionen konstaterar att riksdagen inte har angett några prioriteringar mellan dessa mål.

Regeringen har uttryckt att förmågan till väpnad strid bör utgöra grunden för att upprätthålla och utveckla ett militärt försvar. Regeringen anser att stödet till det övriga samhället normalt ska kunna inordnas i Försvarsmaktens ordinarie verksamhet och att det inte får bli dimensionerande eller utgöra hinder för den ordinarie verksamheten.

Sammanfattningsvis har riksdagen beslutat att Försvarsmakten ska bidra till målen för vår säkerhet bland annat genom att stödja civila myndigheter för att se till att samhället och dess funktionalitet skyddas.

Regeringen har i sina styrande dokument inte angivit att Försvarsmakten ska ha någon särskild förmåga när det gäller uppgiften att bistå samhället. En återkommande formulering har varit att myndigheten ska kunna lämna stöd med befintlig förmåga och befintliga resurser.

Sedan mitten av 1990-talet har den säkerhetspolitiska synen vidgats och det kalla krigets invasionshot har ersatts med en breddad hotbild. I försvarsbeslutet 1996 menade regeringen att försvarets uppgifter skulle styras av ett vidgat säkerhetsbegrepp, som inkluderade icke-militära hot och risker.

Det vidgade säkerhetsbegreppet har sedan återkommit i utredningar, beredningar och propositionstexter.

Försvarsmakten i Sverige är generellt sett mindre integrerad i de civila strukturerna än vad den är i Finland, Danmark och Norge. Koordineringen mellan civila och militära strukturer i Sverige är otydlig enligt rapporten, och det finns inte några klara samverkansstrukturer.

Regeringen har angett att Försvarsmakten ska kunna lämna stöd till samhället med myndighetens befintliga förmåga och resurser. Regeringen har dock inte närmare preciserat innebörden av denna uppgift i sin styrning. Vid intervjuer med företrädare för Försvarsdepartementet påpekas att det är upp till Försvarsmakten att avgöra i vilken utsträckning myndigheten ska förbereda sig och öva för att fungera som ett stöd till samhället. Regeringen har inte preciserat några krav på detta.

Militär centralisering parallellt med civil förskjutning mot lokal nivå

Försvarsmakten har centraliserats samtidigt som tyngdpunkten i det övriga samhällets ansvar för krishantering förskjutits mot lokal nivå. Försvarsmaktens lednings- och samverkansfunktioner har skurits ned och centraliserats. Det övriga samhällets ansvarsfördelning när det gäller kriser har gått i motsatt riktning.

Förhållandet ska ha lett till att etablerade nätverk, kontaktytor och samverkansformer minskade. De funktioner som nu samverkar med civila myndigheter har inte motsvarande ansvar och mandat som sina motparter. I granskningen har både civila och militära företrädare påpekat att detta har försämrat möjligheten att utnyttja Försvarsmakten som förstärkningsresurs.

Fel! Okänt namn på

Det handlar bland annat om att möjligheterna för aktörer i det övriga samhället att få information om Försvarsmakten har försämrats. På samma sätt påverkas Försvarsmaktens kännedom om det övriga samhället negativt. Exempelvis får inte Försvarsmakten kunskap om vilka resurser som behövs och vid vilka situationer som militärt stöd kan tänkas bli aktuellt.

Försvarsmakten kräver formellt att en begäran om stöd lämnas in till myndigheten för att Försvarsmakten ska vidta åtgärder. Försvarsmakten har resurser avseende omvärldsbevakning med mera och har på så vis information om exempelvis en annalkande storm. Men förberedande åtgärder i form av exempelvis en inventering av resurser äger inte rum förrän myndigheten formellt har ställts inför ett behov. Försvarsmakten poängterar att det är kostnadsdrivande åtgärder som inte vidtas i förväg.

Försvarsmakten säger att samverkan är viktig för att myndigheten ska kunna ge stöd till det övriga samhället vid en kris. Samverkan är också viktig och sker även utifrån Försvarsmaktens behov för den militära verksamheten.

Försvarsmaktens resurser för samverkan har dock minskat, och uppgiften har inte varit prioriterad inom myndigheten. Det pågår en utredning om inrättandet av regionala staber. Enligt plan ska de inrättas från och med 2013, resurserna för samverkan beräknas då att öka.

Försvarsmakten har ingen specifik beredskap för att kunna ge stöd till det övriga samhället. Uppgiften faller, liksom myndighetens övriga uppgifter, inom ramen för Försvarsmaktens stående beredskap för sin huvuduppgift.

I styrningen av hemvärnsförbanden anges att uppgiften är viktig, men det finns inga krav på förberedelser. Regeringen har angett att Hemvärnet ska öka sin förmåga att samarbeta med den civila krisberedskapen.

Försvarsmakten är en viktig men otydlig resurs

Intervjuer med representanter för samhället, i form av länsstyrelser och kommuner, tillsammans med Riksrevisionens enkät, visar att Försvarsmakten ses som en viktig resurs i krissammanhang. Men det framgår också att bilden av Försvarsmakten som förstärkningsresurs är otydlig.

Det är oklart vilka behov som kan uppstå vid kriser. Det framgår av granskningen att kommuner och länsstyrelser inte har en tydlig bild av vilka behov som kan uppstå i samband med större kriser och påfrestningar.

Eftersom det är svårt att bedöma vilka kriser som kan inträffa och vilka konsekvenser det skulle medföra, är det svårt för kommuner och länsstyrelser att närmare precisera vilken form av stöd som skulle komma att behövas vid en krissituation. Representanter för kommuner och länsstyrelser har också påpekat att samhället generellt behöver utveckla sina risk- och sårbarhetsanalyser för att tydligare kunna beskriva vilka behov som kan komma att uppstå vid kriser.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 28 oktober 2011

Peter Rådberg (MP)

Esabelle Dingizian (MP)

Valter Mutt (MP)

Bodil Ceballos (MP)